

Wielofunkcyjne zadania inwestycyjne w gospodarce wodnej realizowane przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie

tekst: **dr KRZYSZTOF WOŚ**, zastępca prezesa Wód Polskich ds. ochrony przed powodzią i suszą
zdjęcia: **PAŃSTWOWE GOSPODARSTWO WODNE WODY POLSKIE**

Zasoby wodne są produktem przyrody, a ich rozmieszczenie i odbywający się obieg wody są dane społeczeństwu przez obiektywne prawa natury, ograniczając możliwość ingerencji człowieka w ten proces. Oznacza to, że bez względu na poziom wiedzy proces ten może odbywać się jedynie w określonych tymi prawami warunkach. Najtrudniej jest pogodzić funkcje gospodarcze wody z jej funkcjami przyrodniczymi. Dlatego jednym z najważniejszych, a zarazem najtrudniejszych zadań gospodarki wodnej jest zaspokojenie wszystkich uzasadnionych potrzeb użytkowników i konsumentów przy jednoczesnym utrzymaniu trwałej równowagi bilansu wodnego i pożądanego stanu środowiska naturalnego.

Rozbudowa prawego wału Wisły w km od 5 + 950 do 15 + 819 na odcinku od Tarnobrzega (Skalna Góra) do Koćmierzowa (granica województw podkarpackiego i świętokrzyskiego)

Dokończony przez PGW Wody Polskie stopień wodny Malczyce na rzece Odrze

Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie jest od 1 stycznia 2018 r. głównym podmiotem odpowiedzialnym za krajową gospodarkę wodną. Do podstawowych celów gospodarki wodnej zalicza się:

- zapewnienie odpowiedniej jakości i ilości wody dla ludności;
- ochronę zasobów wodnych przed zanieczyszczeniem oraz niewłaściwą lub nadmierną eksploatacją;
- utrzymanie lub poprawę ekosystemów wodnych i od wody zależnych;
- ochronę przed powodzią i suszą;
- zapewnienie wody dla rolnictwa oraz przemysłu;
- zaspokojenie potrzeb związanych z turystyką, sportem oraz rekreacją;
- tworzenie warunków dla energetycznego, transportowego oraz rybackiego korzystania z wód.

Polska jest krajem o stosunkowo małych zasobach wodnych. Podstawowy składnik bilansu wodnego, czyli średnie roczne opady atmosferyczne, kształtują się na poziomie 620 mm, z czego większość wraca do atmosfery w procesie parowania i tylko część zasila wody powierzchniowe i podziemne. W efekcie średni roczny odpływ wód powierzchniowych wynosi w Polsce ok. 62 mld m³, co w przeliczeniu na jednego mieszkańca daje roczny zasób prawie trzykrotnie mniejszy, niż wynosi średnia wartość europejska. Stan ten pogarsza niedostosowana do potrzeb użytkowników zmienność czasowa wód powierzchniowych, która wiąże się z występowaniem cykli lat suchych i mokrych czy też suchych i mokrych pór roku. Zasoby wód podziemnych nie są tak zmienne w czasie jak wód powierzchniowych, duża natomiast jest ich zmienność w przestrzeni. Udokumentowane zasoby eksploatacyjne wód podziemnych wynoszą ok. 18 mld m³, co stanowi 30% średniego rocznego odpływu. Jednym z podstawowych sposobów zwiększających możliwość wykorzystania zasobów wodnych

jest spowalnianie odpływu wody oraz jej magazynowanie w zbiornikach retencyjnych. Szacuje się, że realne możliwości retencji, wynikające z warunków topograficznych, demograficznych i gospodarczych, wynoszą w Polsce 15% średniego rocznego odpływu. Aby ten cel osiągnąć, Wody Polskie stosują różnego rodzaju działania techniczne i nietechniczne przy jednoczesnym utrzymaniu trwałej równowagi bilansu wodnego i pożądanego stanu środowiska naturalnego.

Prawidłowa ochrona przed powodzią odbywa się przez inwestycje zarówno w wały przeciwpowodziowe, których wykonano i zmodernizowano w ostatnich trzech latach ponad 165 km, jak i przez budowę polderów sterowanych w dolinach rzek, porządkowanie tarasów wielkich wód i budowę dużych, wielofunkcyjnych zbiorników wodnych. Inwestowanie w dużą, średnią i małą retencję to zapobieganie zarówno powodziom, jak i suszom. W ramach małej retencji Wody Polskie prowadzą program zwiększenia retencji korytovej na mniejszych ciekach, w myśl zasady, aby nie tylko odprowadzać bezpiecznie wodę, ale również ją akumulować. Wymierne rezultaty tych działań już są widoczne, ponieważ w 2020 r. przekroczyliśmy funkcjonującą od kilkudziesięciu lat barierę 6,5% krajowej retencji, którą sukcesywnie zwiększamy. Należy do niej retencja krajobrazowa (renaturyzacja), retencja leśna, retencja jeziorna, retencja w wyrobiskach pokopalnianych, mikroretencja na terenach miejskich, retencja zbiornikowa oraz retencja korytovej w rzekach. Ta ostatnia jest szczególnie istotna dla rolnictwa, ponieważ zwiększenie retencji w dolinach rzecznych przyczynia się do poprawy nawodnienia na występujących tam terenach rolnych.

Wody Polskie kładą również duży nacisk na działania inwestycyjne związane z renaturyzacją cieków wodnych. W 2020 r. na zlecenie Wód Polskich opracowano Krajowy Program Renaturyzacji Wód Powierzchniowych. Głównym

Zakończona w czerwcu 2020 r. budowa śluzy Guzianka II

celem programu było zaproponowanie obszarów priorytetowych, w których działania renaturyzacyjne powinny zostać zrealizowane w pierwszej kolejności, biorąc pod uwagę uwarunkowania środowiskowe i ekonomiczne. Przykładem prowadzonych działań renaturyzacyjnych jest m.in. inwestycja polegająca na przywróceniu ciągłości ekologicznej i realizacji działań poprawiających funkcjonowanie korytarza swobodnej migracji rzeki Białej Tarnowskiej, jak również budowa niebieskiego korytarza ekologicznego wzdłuż doliny rzeki Regi i jej dopływów.

Jako administrator dróg wodnych dokładamy także wszelkich starań, aby stworzyć odpowiednie warunki do rozwoju żeglugi śródlądowej. Świadczą o tym m.in. zakończone oraz prowadzone inwestycje na Odrzańskiej Drodze Wodnej w zakresie przebudowy poszczególnych śluz i jazów na Kanale Gliwickim oraz odcinku skanalizowanym, budowa stopnia wodnego Malczyce, projektowanie kolejnych stopni wodnych w Lubiążu i Ścinawie oraz modernizacja zabudowy regulacyjnej na odcinku swobodnie płynącym, a także przebudowa mostów, m.in. przez rzekę Regalicę w Szczecinie czy w Krośnie Odrzańskim.

Wody Polskie inwestują też w energetykę wodną. Ma ona duży potencjał rozwojowy, gdyż działające obecnie elektrownie wykorzystują techniczny potencjał hydroenergetyczny krajowych rzek zaledwie w ok. 20% (w krajach europejskich poziom ten sięga 50%). Należy pamiętać, że rola elektrowni wodnych nie ogranicza się wyłącznie do produkcji bezemisyjnej energii. Przez inwestowanie w hydroelektrownie na ogół jednocześnie zwiększamy retencję wody, prowadzimy działania przeciwpowodziowe, odbudowujemy i utrzymujemy infrastrukturę hydrotechniczną, poprawiamy parametry sieci energetycznej i magazynujemy energię. Oddana do użytku w ostatnim roku

elektrownia Malczyce przynosi obecnie stały dochód. W planach Wód Polskich jest modernizacja 19 i budowa kolejnych 13 hydroelektrowni.

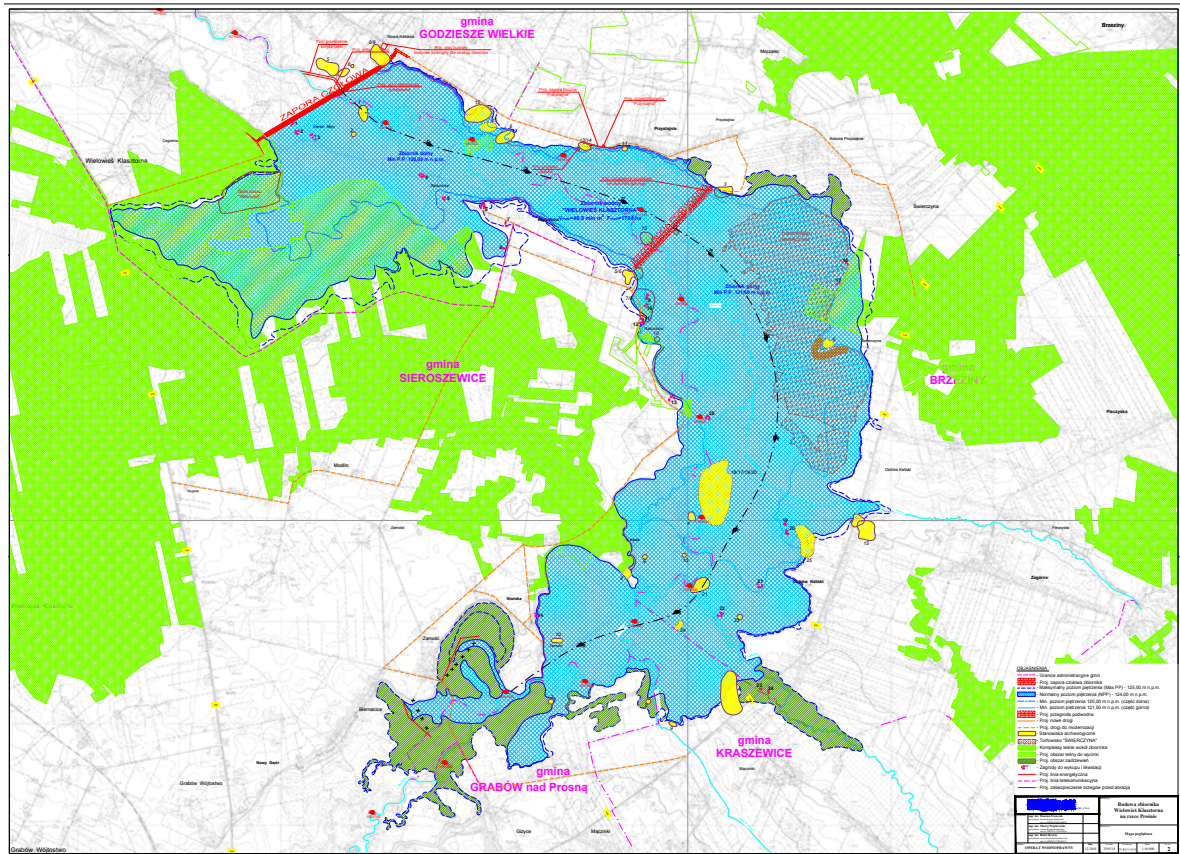
Pamiętając o potrzebach turystyki wodnej, po raz pierwszy w okresie powojennym prowadzimy szeroko zakrojone działania inwestycyjne na szlakach Wielkich Jezior Mazurskich. Wybudowaliśmy nową śluzę Guzianka II, remontujemy starą śluzę Guzianka I oraz remontujemy i modernizujemy pięć kanałów na trasie Węgorzewo – Pisz. W fazie projektowania jest stopień wodny Pisz jako element poprawy parametrów szlaku turystycznego Warszawa – Pisz, wzdłuż Narwi i Pisy.

Działania inwestycyjne Wód Polskich są prowadzone z zachowaniem najwyższych standardów środowiskowych, społecznych i technicznych, we współpracy z samorządami oraz lokalnymi społecznościami. Jest to niezbędne do realizacji wielu przedsięwzięć, co finalnie przekłada się na poprawę bilansu wodnego w kraju. Przykładem jest choćby realizacja projektu Kształtowanie Zasobów Wodnych na Terenach Rolniczych, dzięki któremu zatrzymano dodatkowo 57 mln m³ wody i wskaźnik retencji jest nadal systematycznie podnoszony. Jednocześnie kładzie się duży nacisk na poprawę jakości wód w ciekach i jest to zadanie wszystkich społeczności lokalnych i podmiotów gospodarczych.

W 2021 r. we współpracy z Zespołem Elektrowni Pątnów – Adamów – Konin SA rozpoczęliśmy działania zmierzające do odbudowy stosunków wodnych we wschodniej Wielkopolsce. Jest to obszar, który odczuwa największy deficyt wody w skali kraju. Na pogłębianie się zjawiska suszy hydrogeologicznej

Wyschnięte koryto rzeki Warcicy we wschodniej Wielkopolsce

Planowana lokalizacja wielofunkcyjnego zbiornika Wielowieś Klasztorna na rzece Prośnie

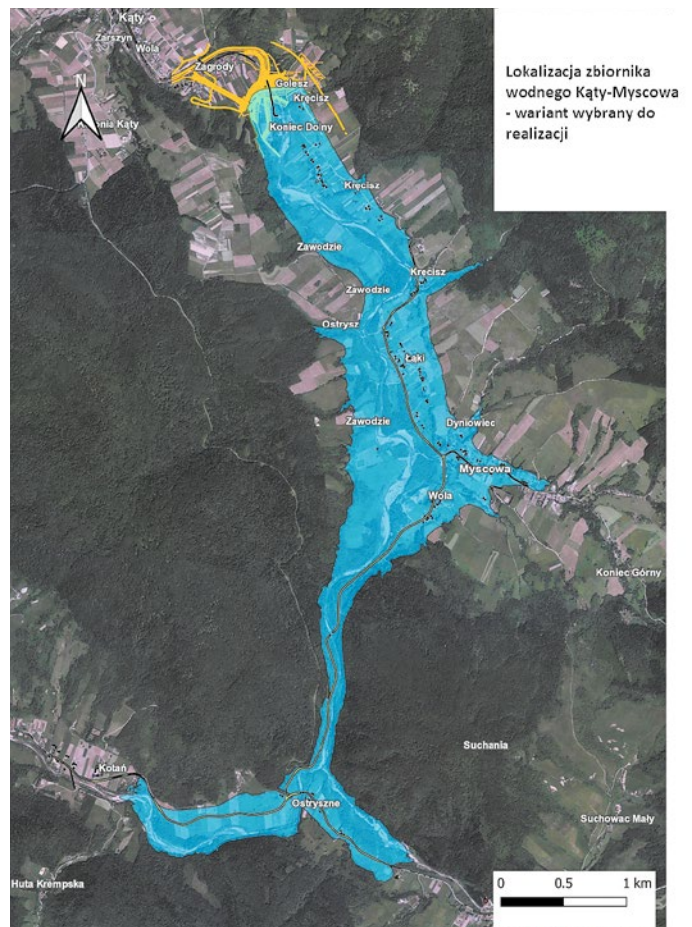
wpływ mają zarówno niewielkie opady, jak również działalność kopalni odkrywkowych. Podjęte wspólnie działania przyczynią się do odtworzenia sieci hydrograficznej cieków, które wyschły lub zostały przełożone poza obszar działalności górniczej, oraz do zalania wyrobisk pokopalnianych. Szacuje się, że dzięki tym działaniom zrenaturyzowanych zostanie ponad 60 km rzek, całkowita powierzchnia wody w zalanych zbiornikach obejmie 3,5 tys. ha, a całkowita pojemność wody w zbiornikach wynosić będzie prawie 900 mln m³. Ponadto możliwe będzie utworzenie mokradeł na obszarze 813 ha, co dodatkowo zwiększy potencjał retencyjny regionu.

Zwiększenie zasobów dyspozycyjnych w Polsce do poziomu porównywalnego w krajach Europy Zachodniej nie jest możliwe bez budowy dużych, wielofunkcyjnych zbiorników wodnych, takich jak Wielowieś Klasztorna na rzece Prośnie w województwie wielkopolskim, czy Kąty Myscowa na rzece Wisłocy w województwie podkarpackim. Pozwalają one gromadzić wodę podczas występowania wysokich przepływów w rzekach, by móc je zasilać w okresach występowania niżówek, często wywołujących dotkliwie susze zarówno hydrologiczne, jak i rolnicze, a w konsekwencji również hydrogeologiczne.

Realizacja zadań z zakresu gospodarki wodnej wymaga właściwego planowania, systemowych działań, w tym realizacji inwestycji o charakterze wielofunkcyjnym i kompleksowym, uwzględniających zarówno obecne, jak i przyszłe potrzeby ludzi, gospodarki oraz środowiska naturalnego. Wartość wszystkich zadań inwestycyjnych prowadzonych obecnie przez Wody Polskie przekracza 20 mld zł.

Więcej na www.wody.gov.pl

Planowana lokalizacja wielofunkcyjnego zbiornika Kąty Myscowa na rzece Wisłocy